

Suriye Savaşı ve kentler

Akın Ataüz

21/04/2018

Savaşla ilgili çok fazla soru var. Önce şöyle başlayabiliriz: Suriye’de savaş var mı yok mu? Suriye’dekinin bir savaş değil, savaş taklidi/ simülasyonu/ TV’ler için üretilmiş bir canlı yayın belgeseli olduğu da söyleniyor. Ancak, her ülkenin erk sahibinin/ tiranının, kendi toplumunu oyalasın ve elindeki erk güçlü kalsın diye oluşumuna katkıda bulunduğu ve finanse ettiği bu belgeselde, insanlar gerçekten öldürülüyor, kentler yerle bir ediliyor, bombalar patlıyor ve füzeler gerekten atılıyor.

Bu tezin bir de yan çizgide gelişen ikizi var: Silah üreticileri ve silah üretim teknolojileri geliştiren oligopoller de hem silah stoklarını tüketiyor ve inanılmaz paraları kazanıyorlar, hem de ölüm teknolojilerini geliştirip, kalibre ediyorlar. Bu tür “dış politika” kuramlarını, şimdilik bir yana bırakalım.

Ortadoğu’da, yani Suriye’de, Irak’ta, Filistin’de, sonra diğer Arap emirlik ve krallıklarında, sonra İran’da ve Türkiye’de olanlar, İslam uygarlığı ile Batı Uygarlıklarının savaşı olarak düşünülüyor. Arap (hatta Berberi), İsrail (ya da Musevi, İbrani), Filistinli, Farisi, Türk ve Kürt hakları arasındaki, sonu hiçbir zaman gelmeyecek çatışmaları, imparatorluk-devlet ve tahakküm mantığıyla açıkladığımızı düşünelim. Bu halkların, Batı (ABD, AB/Avrupa) ve Rusya devletleriyle, bazen kısmi anlaşmaları, bazen kısmi çatışmalarını, ya da Ortadoğu dışı halkların, kendi aralarındaki güç (her şeyden önce enerji) rekabeti nedeniyle Ortadoğu’da yaptıkları savaşları, belki en kapsamlı bir biçimde açıklayabilecek kuram, yenilenmiş ve bugünü daha derin ve kapsamlı açıklayabilecek biçimde geliştirilmiş emperyalizm kuramıdır. Bunu da bir yana bırakalım.

Ancak yine de son yıllarda gördüğümüz savaş, en son II. Dünya Savaşı'nda gördüğümüz savaştan farklı nitelikte ve farklı bir doğası olan bir savaş. Bunu da bir yana bırakalım. Bir anlamda Orwell'yan bir karabasanın en gelişmiş/ "modern" hallerini yaşamakta olduğumuz bugünlerde, Suriye'de ve Ortadoğu'da yaşanmakta olan, en güçsüzler ve savunmasızlar için gerçekten öldürücü, yakıcı ve yıkıcı olan "savaş simülasyonunun" nitelikleri üzerinde de daha fazla durmayalım. Suriye'deki savaşın son aşaması, yani Trump'ın saldırısı ve May ile Macron'un da zavallı ve acınası bir acizlik içinde muktedire peşkir tutma gayretkeşliklerini de bir yana bırakalım.

Daha basit ve güncel bir soru üzerinde düşüsek: **Trump, May ve Macron**'un (nerdeyse ülkelerin, ABD, İngiltere ve Fransa- adını anmak bile gerekmeden, doğrudan yöneticileri sorumlu tutabileceğimiz varsayımıyla, saldırganların adlarıyla, sadece **TMM** diye kısaltabiliriz belki?) Suriye saldırısı, kentlerin yönetimini nasıl etkileyecek? Belki soruyu, bu savaş, "ülkelerin yönetimini nasıl etkileyecek?" ve "uluslararası ilişkileri nasıl etkileyecek?" diye de sorabiliriz. Bu sorular, çok geçerli olan sorular. Ancak, sorunun yukarıda ilk biçimiyle sorulması, doğrudan ve hemen (ya da çok yakın zamanda)

gündelik yaşamımızı, gündelik toplumsal ilişkilerimizi ve hiyerarşik toplumlardaki beraberliğimizi nasıl etkileyecek olduğunu görmek bakımından, daha dolaysız bir soru. Bu soru, Suriye saldırısının, “gündelik yaşama ve kent yaşamına, hemen yansıyan ve orada sonuçlarını görmeye başlayacağımız etkileri olacağı” varsayımına dayanıyor. Gerçekte bu etki, sadece kent yönetiminde değil, daha da genel olarak mütehakkimin/ despotun var olduğu bütün kurumlarda (başta aile olmak üzere) gözlemlenebilecek türden bir etkidir. Sağcı (ırkçı, milliyetçi, halkçı/ popülist ve dinci) bütün partilerin/ örgütlenmelerin yönetimlerini ve tabanını etkileyecektir, hatta etkilemektedir. Bu etkinin ne olacağını net olarak görebilmek için, Suriye saldırısının ne olduğunu biraz daha açalım:

TMM’nin savı, Suriye yönetiminin kendi halkına karşı kimyasal silah kullandığı ve bunun uluslararası ilişkiler bakımından cezasız bırakılamayacağıdır.

Soralım: Suriye devletinin kendi halkına karşı kimyasal silah kullandığı savı doğru mudur, ya da doğrulanmış mıdır?

Hayır. Bu savın doğrulanması ya da yanlışlanması olası mıdır? En azından bu konuyu araştırmakla görevlendirilmiş bir heyet işe başlamak üzere olduğu için, soruyu “evet” olarak yanıtlayabiliriz.

Bu durumda, geldiğimiz yeri şöyle özetleyebiliriz: Doğru olup-olmadığı, tarafsız biçimde kanıtlanabilecek olan durumlarda bile, kanıtlamaya gerek kalmadan, güçlü olan, gücünü kullanabilir. Gücünü kullanmasını engelleyecek ya da sınırlayacak tek öge, karşısında, kendisine zarar verebilecek başka bir güç, ya da risk görmesidir.

Bir soru daha soralım: Herhangi bir devlet, kendi halkına karşı kimyasal silah kullanırsa, bu sorunla hukuki olarak ilgilenmesi (yargılaması ve cezalandırması) gereken bir kurum/ yapı var mıdır ve varsa, bu TMM midir? Neden, eğer bir yargılama ve ceza gerekiyorsa, bu cezayı veren neden TMM olsun? Suriye’yi “terbiye etmesi” gereken gücün, Amerika’dan, İngiltere’den gelmesi, neden gereksin?

Bu sorulara verilebilecek makul yanıt, eğer böyle bir sorunla ilgilenmesi gereken bir örgüt varsa, bunun ancak Birleşmiş Milletler olduğudur. Oysa BM (yani tartışarak ve birlikte, ortak karar almanın yolunu bulmak amacıyla icat edilmiş kurum), gerekirse bir dekor olarak korunan bir kurumdur. Ona hiçbir saygı göstermeyen erk sahibi, gerekirse, gücünü, istediği gibi kullanabilir.

Böyle işleyen bir mekanizmada, hak/ haklı olmak/ bir hakkı savunmak/ adaletin gerçekleşmesinin, hak/ haklılık ile ilgili olduğu vb. gibi tanımlar yapılabilir mi?

Suriye halkının hakları, en azından yaşama hakkı ve kendi ülkesinde ne olup-olmayacağına karar verme hakkı, (bu haklar iç savaş öncesinde de pek yoktu belki, ama) bütünüyle ortadan kalktı. Neredeyse 1 milyon sivil, iç savaşa katılan bütün tarafların yarattığı yıkım nedeniyle öldürüldü. Bir-kaç milyonu, mülteci durumuna düşürüldü. İç savaşın çıkması (aslında çıkartılması) ve iç savaştaki bütün tarafların açıkça başka devletler, para militer örgütlerinin çeşitli gizli-açık kolları ve “derin devletler” tarafından fonlanması, desteklenmesi, yıkıcı güçlerinin ve silahlarının artırılması ile ortaya çıkan bu büyük insan kaybı, gerçekten umursanıyor mu? Gerçekten, asıl önemli olan bu vahim tablo değil de sadece kimyasal silah kullanımı mı? Üstelik ABD’nin, kimyasal silahların kullanımı iddialarında yanılabilirdiğini de Irak deneyimimizle, biliyoruz.

Bu tür soruları ve soruların hepimizin bildiği yanıtlarını daha çoğaltmaya gerek yok.

Peki, bunca sorunun **“kentle, kent yönetimiyle ve kent toplumlarının gündelik yaşamının niteliği ile ilgisi nedir?”** diye sorulabilir.

Gerçekte bu soruların yanıtı, sadece kentlerle ilgili değil, yaşadığımız dünya ile ilgili. Ancak dünya nüfusunun yarıdan fazlası, Türkiye nüfusunun (kent tanımına bağlı olarak) daha da büyük bir bölümü, kentlerde yaşıyor. Her sabah uyandığımızda karşılaştığımız mekanların, işletim sistemlerinin, yararlanacağımız düzeneklerin, neler olacağına ve niteliklerine, kentlerin yönetimi karar veriyor. Peki, kent yöneticileri, yönetme/ karar verme ve haklı olma/ haksızlık yapmama, adaletle ilişkili olma, vb. gibi durumlarda, kendilerini nasıl konumlandırıyorlar?

Kuşkusuz, içinde bulundukları dünyadaki örneklerle bakıyorlar. Kim daha başarılı? Kim istediklerini daha çok gerçekleştiriyor? Kim, hoşuna giden programı, hiç hesap verme endişesi duymadan uyguluyor ve bunu nasıl yapıyor? Diyelim ki, Taksim’e AVM yaptırmak istiyorsunuz çeşitli nedenlerle, bu karar nasıl alınacak? Kültür merkezini yıkmak ve yerine bir başka merkez yaptırmak istiyorsunuz. Bu iş nasıl yapılacaktır? Diyelim ki, İller Bankası, yapmak istediğiniz 16. Yüzyıl taklidi “Opera Camisi”ne gölge ediyor. Ne olacak?

Tartışmalı süreçler, toplumun geniş katılımı, farklı açılardan taleplerin geliştirilmesi ve tartışılması, kabaca çoğulcu bir ortam; bu ortamda ikna mekanizmalarının çalıştırılması ve demokratik kararların alınması... Kime bakarsınız? Kent yöneticisi olsanız, Trump’a ve “cesur!” Suriye saldırısına bakmaz mısınız? Dünyadaki diğer örnekler, ülke içinden örnekler nedir? Kararlar nasıl alınıyor ve uygulanıyor?

Bu sorular üzerinde düşünürken, belediye başkanı olmanız gerekmez. Bir kurum yöneticisiyseniz, ya da bir mahkemede karar vermeniz gerekiyorsa, hatta evde bir “ev erkeği” iseniz, nasıl karar alırsınız? Bu örnekler ve bu örneklerin arkasındaki konuşmalar, savunmalar ve gösterilen gerekçeler, sizi daha demokratik davranmaya mı yönlendirir, yoksa daha zorba, daha despot ve daha “dediğim dedik”çi mi? İstediklerinizi, istediğiniz gibi yapmakta engel tanımaz biri olmaz mısınız?

Kentlerde yaşayan insanlar olarak, birbirimizden farklı ve bir arada yaşamak isterken, sorunlarımız olursa, bu sorunları nasıl çözeceğiz? Belediyelerin zaten pek fazla bize danıştığı yoktu. Haksız mıymış? Doğru yolda değil miymiş? Bütün dünya, dünyanın en zengin ve en gelişmiş ülkeleri, sorunları nasıl çözüyormuş?

Suriye saldırısı ilk değil. Son da olmayacak. Ama bütün bu savaşlar, çatışmacı ortamlar için alınan kararlar, karar alan komutanlar/ devlet adamları, politikacılar, bize ne öğretiyorlar? Nasıl bir yönetme/ karar alma biçiminin başarılı olduğunu gösteriyorlar? TMM’nin gösterdiği en son örnek bize ne öğretti?

Bundan sonra kent yönetimlerinin daha mı çoğulcu ve demokratik olmasını bekliyoruz, yoksa daha despotik ve totaliter mi? Makron bize ne gösteriyor? May, Trump, büyük güç ve büyük gücün eteğine asılan daha az büyük güç ilişkisine dair, ne söylüyorlar? Önce “dayılanan” sonra da elinden bir şey gelmeyeceğini anlayınca diz çökerek kendini gülünç duruma düşüren küçük despot Putin’den ne öğreniyoruz?

Ya da ben, yaya kaldırımına park etmiş bir özel otomobilin sahibine ne söyleyeceğim? “Kadını” kendisini terk etmek isteyen erkek, onu bıçaklamak ve öldürmek dışında, nasıl “terbiye” edebilir? Tarihi bir yapıyı yıkmak isteyen veya bostan yerine yüksek yoğunluklu yapılaşma isteyen müteahhit, mahalleyi “soylulaştırmak” isteyen kentsel dönüşümcü,

kiracı karşısında mülk sahibi, vapurda hangi dili konuşacağımı bana hatırlatan vatandaş, cem evinin “ibadet yeri” değil kültür merkezi olduğunu söyleyen yönetici, ne giydiğinizize bakarak uçan tekme atan biri, sizce TMM’nin Suriye saldırısından ne öğrendi?

Bu saldırı sadece Suriye’ye mi yapıldı? Bu saldırı, sadece “küçük despotun” burnunu mu yere sürttü? Hepimizin yaşadığı dünyada yaşamayı kolaylaştırdı mı, zorlaştırdı mı? O “tomahawk”, bütün bileğinin gücüne hayran buyurganlarının elinde, bize doğru sallanmıyor mu? Bu traji-komik TV gösterisi, her despotun (dar anlamda ve kısa erimde Esat ve Putin hariç) elini güçlendirmede mi?

Bütün bu soruları, **“kentlin sorunları ile ülkenin ve neredeyse bütün gezegenin sorunlarının, ne kadar iç içe geçtiğinin bir başka yönü üzerinde düşünmek”** olarak da ele alabiliriz. İçinde bulunduğumuz yüzyıl, yani küreselleşme sonrası 21. Yüzyıl, artık kent sorunlarını, sadece kentin sınırları içinde düşünemeyeceğimizi gösteriyor. Kentin sorunları, dünyanın sorunlarıyla, giderek daha fazla iç içe geçiyor ve kent sorunlarıyla ilgilenmek, dünyanın sorunlarıyla ilgilenmeyi, giderek daha fazla gerektiriyor.

Dünyanın ekolojik sorunları, ekonomik sorunları, toplumsal cinsiyet sorunları, toplumsal sorunlar, sınıf ve ayrımcılıkla ilgili sorunlar, kültürel sorunlar, giderek daha çok, kentlerin sorunu oluyor. **Kenti daha yaşanabilir bir yer olarak düşünebilmek için, dünyanın daha iyi yaşanabilir bir yer olmasını düşünmek zorundayız.** Ve de tam tersi yönden de bakmalıyız. Böyle baktığımızda, TMM, sadece Şam’ı bombalamadı. İstanbul’u, Ankara’yı, Moskova’yı, hatta Paris, Londra ve New York’un gücü yeterli olmayan kesimlerini de bombaladı.

Her geçen gün biraz daha güçleşen kentteki yaşamı bombaladı. Trump’ın kulesi, her gün, biraz daha sivriliyor.

Akın Atauz